

Factors affecting pre-service teachers' choice of teaching as a profession

Gökhan ÖZSOY* Sibel ÖZSOY** Yasin ÖZKARA*** Aysel D. MEMİŞ****

ABSTRACT: The aim of this study was to find out the factors affecting pre-service teachers' choice of teaching as a profession. Besides, whether the factors change with respect to pre-service teachers' gender was also investigated. The study was carried out at the beginning of the fall semester of 2009-2010 academic year with pre-service teachers enrolling to programs including primary teaching, science teaching, social sciences teaching, English teaching, Turkish teaching and pre-school teaching. Data of the study were gathered from 855 pre-service teachers; 509 females and 346 males, with a Likert type questionnaire consisting of four factors; consciousness, assurance, ideal and influence. Descriptive; frequency distributions and percentages, and inferential statistics; independent samples t-test were used to analyze the data obtained. Results revealed that significant differences exist between females and males in terms of consciousness, assurance and ideal factors in favor of females.

Keywords: teaching as a profession, pre-service teachers, teacher education

SUMMARY

Purpose and significance: A teacher is a person who is continuously in interaction with students, applies the curriculum, administers the teaching and evaluates both the learning and the teaching process. To increase the quality of teaching as a profession, it is important to have teachers choosing the teaching profession purposely. For this reason, the purpose of this study is to determine the factors for choosing teaching as a profession and how these factors change with respect to gender of pre-service teachers.

Methods: The study was conducted at the beginning of the fall semester of 2009-2010 academic year. Participants of the study have been comprised of 855 first grade students, 509 girls and 346 boys, enrolled to four different universities. To determine the factors influencing pre-service teachers' choices, a Likert type questionnaire consisting of four factors, consciousness, assurance, ideal and influence, and 20 questions, developed by Övet (2006) was used. The data of the study were analyzed with descriptive statistics; frequency distributions and percentages and inferential statistics; independent samples t-test.

Results: The results of the study revealed that pre-service teachers choose teaching as a profession because; they think that teaching is sacred (%54.6), they have the required qualifications for teaching (%53.4), it is the best profession that suits them (%47.3), they like children very much (%46.9) and teaching is the profession in their ideals (%46.9). Besides, the independent samples *t*-test analysis revealed that there is a significant difference between males and females in the consciousness factor ($t = 3.12, p < .05, \eta^2 = .011$). Similar results were obtained for the assurance ($t = 2.67, p < .05, \eta^2 = .008$) and ideal

* Asist. Prof. Dr., University of Aksaray, gozsoy@aksaray.edu.tr

** Dr., University of Aksaray, ozsoy.sibel@gmail.com

*** Asist. Prof. Dr., Akdeniz University, yasinozkara@akdeniz.edu.tr

**** Asist. Prof. Dr., Zonguldak Karaelmas University, ayselmemis@gmail.com

($t = 3.01, p < .05, \eta^2 = .010$) factors. In all three factors the results were all in favor of females. When the last factor, influence, is considered, no significant difference was found between females and males ($t = -0.68, p < .05, \eta^2 = .00$). Although significant results were found for the consciousness, assurance and ideal factors calculated effect size values show that the differences are all small.

Discussion and conclusions: This study was conducted in an effort to explore factors affecting pre-service teachers' choice of teaching as a profession. It is believed that determining these factors will highlight teacher education programs implemented in the education faculties. Also, it is important because the factors are determinant of attitudes of pre-service teachers towards their profession. For this reason, the result of the study is assumed to contribute to the teacher education institutions' purpose of educating more qualified teachers.

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde etkili olan faktörler

Gökhan ÖZSOY* Sibel ÖZSOY** Yasin ÖZKARA*** Aysel D. MEMİŞ****

ÖZ: Bu çalışmanın amacı öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde etkili olan faktörleri belirlemektir. Ayrıca, çalışmada bu faktörlerin öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre değişip değişmediği de sorgulanmıştır. Çalışma, 2009–2010 akademik yılı güz döneminin başında ilköğretim bölümlerinde bulunan Sınıf Öğretmenliği, Fen Bilgisi Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Okulöncesi Öğretmenliği programlarına kayıtlı öğretmen adayları ile yürütülmüştür. Çalışmanın verileri 509’u kız, 346’sı erkek toplam 855 öğretmen adayından toplanmıştır. Öğretmenlik mesleğini tercih etmede etkili olan faktörleri belirlemek için bilinç, güvence, ideal, etkilenme faktörlerinden oluşan Likert tipi bir ölçek kullanılmıştır. Elde edilen veriler betimsel; frekans ve yüzde analizi ve çıkarımsal istatistik; ilişkisiz ölçümlerde t-testi yöntemleri ile analiz edilmiştir. Çalışmanın sonuçları, bilinç, güvence ve ideal faktörlerinde kız ve erkek öğretmen adayları arasında kızların lehine anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir.

Anahtar kelimeler: öğretmenlik mesleği, öğretmen adayları, öğretmen eğitimi.

GİRİŞ

Toplumların çağdaş uygarlık düzeyine yükselmeleri, eğitimin niteliğini yükseltmeleri ve eğitimi yaygınlaştırmaları ile mümkün olmaktadır. Bir ülkedeki eğitimin niteliğinin yükselmesi için öğretmenlere önemli roller ve görevler düşmektedir. Bununla birlikte eğitimin niteliği ile öğretmenin niteliği, sahip olduğu özellikler, yeterlilikler, beceriler ve donanımlar arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır (Bilgen, 1998; Büyükkaragöz, 1998; Çağlar, 1991; Hesapçıoğlu, 1998).

Öğretmenlik mesleğinin statüsü ve öğretmenlerin sahip olması gereken özellikler birçok araştırmanın ana konusunu oluşturmuştur. Tarih boyunca kutsal bir meslek olarak algılanmasına rağmen, öğretmenlik mesleğinin sosyal statüsü zaman içinde değişim göstermiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında, öğretmenlerin eğitim ve gelir düzeylerinin diğer mesleklere oranla yüksek olması, öğretmenlik mesleğinin sosyal statüsü yüksek ve saygın bir meslek olarak görülmesini sağlamıştır. Ancak 80’li yıllarda kamu çalışanlarının gelir düzeylerinin giderek azalması sonucu öğretmenlik mesleği eski saygınlığını yitirmeye başlamış ve öğretmenlik mesleğinin statüsü düşmeye başlamıştır (Erden, 1998). Öğretmenlerin gelir düzeylerinin düşmesi, bu yüzden geçim sıkıntısı çekmeleri, öğretmenlik mesleğini yapanların sayıca artması, öğretmenlik mesleği için gereken niteliklere sahip olmayan bireylerin öğretmenlik yapması, alan dışı öğretmen atamaları, öğretmenin niteliğini düşürmüş ve öğretmenlerin toplum gözündeki saygınlığını da azaltmıştır. (Altıntaş, 1999; Erden, 1998; Eskicumalı, 2002). Günümüzde öğretmenlik, sosyal statüsü düşük meslekler arasında yer almakla birlikte, birçok kişi tarafından sıradan ve herkesin yapabileceği bir iş olarak değerlendirilmeye başlanmış, “hiçbir şey olamazsan öğretmen ol” sözü toplum içerisinde yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır.

* Yrd. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, gozsoy@aksaray.edu.tr

** Dr., Aksaray Üniversitesi, ozsoy.sibel@gmail.com

*** Yrd. Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, yasinozkara@akdeniz.edu.tr

**** Yrd. Doç. Dr., Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, ayselmemis@gmail.com

Öğretmen, öğrenci ile devamlı etkileşim halinde bulunan, eğitim programını uygulayan, öğretimi yöneten ve hem öğrencinin hem de öğretimin değerlendirmesini yapan kişidir. Dolayısıyla öğretmenin nitelikleri bu süreçlerin niteliğini de büyük ölçüde etkilemektedir (Bircan, 2005). Seferoğlu (2004) etkili bir öğretimin yapılabilmesinin nitelikli öğretmenlerle olanaklı olabileceğini ileri sürmüştür. Nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesi, tüm toplumlarda eğitim sisteminin en önemli parçasıdır. Eğitim sisteminde bulunan çeşitli kademelere ve alanlara yönelik öğretmen yetiştirmek, son derece ciddi ve belirleyici bir konudur. Nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesinde ise öğretmenlik mesleğini bilinçli olarak seçecek adayların katılımının, mesleki kalitenin yükseltilmesindeki etkisi öngörülebilir. Bu yüzden öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih etmelerindeki faktörleri belirleyen çalışmalar önem kazanmaktadır.

Eskicumalı (2002) tarafından yapılan bir araştırmada öğretmen adayları öğretmenliği seçme nedenlerini; çocuk sevgisi (%23), çalışma saatlerinin azlığı/tatil döneminin uzunluğu (%37.1), iş güvencesinin olması (%37.1) olarak belirtmişlerdir. Aynı çalışma grubundaki öğretmen adaylarının %36'sı öğretmenlik mesleğini kendi istekleri ile %20'si çevre ve arkadaşlarının etkisiyle, %17.4'ü öğretmenlerinin etkisi ile tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Bu konudaki bir başka çalışma ise Eğitimciler Birliği Sendikası tarafından 2004 yılında Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği içinde yapılmıştır. Bu çalışmaya katılan öğretmenlerin %33.4'ü topluma faydalı olmak istediği, %22.6'sı iş garantisi olduğu, %22.2'si mesleği sevdiği, %9.7'si saygın bir meslek olduğu, %7.1'i ailesi istediği için; %5.1'i çevrenin etkisiyle öğretmenlik mesleğini seçtiklerini belirtmişlerdir.

Gürbüz ve Sülün (2004) tarafından gerçekleştirilen çalışmada biyoloji öğretmen adaylarının %30'unun biyolojiyi sevdikleri, %15'inin ise iş garantisi olduğu için biyoloji öğretmenliğini seçtikleri belirlenmiştir.

Boz ve Boz (2008) ise ortaöğretim kimya ve matematik eğitimi bölümlerinde öğrenim gören 38 öğretmen adayı ile öğretmenlik mesleğini seçme nedenleri üzerine bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmada, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih etme nedenleri arasında; kimya/matematik öğretmenini sevme (%34), öğretmeyi sevme (%32), kimyayı/matematığı sevme (%21), sınav sistemi (%16) ve topluma katkıda bulunma (%13) gibi nedenler ilk sıraları almaktadır.

Ubuz ve Sarı (2009) yaptıkları çalışmada, sınıf öğretmenliği üçüncü sınıf öğretmen adayları ile yürüttükleri nitel araştırmalarında, öğretmen adaylarına neden öğretmen olmak istediklerini sormuşlardır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğu öğretmenlik mesleğini seçme nedenleri arasında 'üniversite sınav sonucu' ve 'aile ve çevre etkisi'ni belirtmişlerdir. Bu çalışmada ön plana çıkan diğer üç neden ise 'çocukları sevmek', 'öğretmeyi sevmek' ve 'öğretmenliğin kutsal bir meslek olması' olmuştur.

Öğretmenlik mesleğini tercih nedenleri yurtdışında yapılan birçok araştırmaya da konu olmuştur. Bu çalışmaların sonuçlarına göre 'çocuklarla çalışmayı istemek' (Brown, 1992; Eaker & Ciechalski, 1992; Yong, 1995); 'devletin ve toplumun hizmetine katkıda bulunmak' (Brown, 1992; Freidus, 1992; Toppin & Levine, 1992), meslek seçiminde en önemli sebepler arasında yer almaktadır. Öğretmenlik mesleğinin seçilmesindeki diğer önemli faktörler ise 'öğrencilere başarıya ve özgüven duygusunu kazandırmak' (Book & Freeman, 1986) ve 'bilgiyi paylaşmak' (Thom, 1992) olarak bulunmuştur. Diğer yandan öğretmenlik mesleğinin seçilmesinde 'iş bulma şansının yüksekliği' ve 'gelir durumu' da adayların meslek seçiminde önemli bir faktör olarak gözlenmektedir (Chivore, 1988; Abangma, 1981). Yong'a (1995) göre, 'başka seçim şansının olmaması' ve 'bireyin yakın çevresindeki insanların isteği' de mesleğin tercih edilmesinde etkilidir.

Kısa süre içinde bir işe girme meslek seçimindeki temel önceliktir (Çeliköz, 2004). Bu durum bireylerin mesleklerini yaşam boyunca doyumlu bir şekilde sürdürmeleriyle ilişkili olan; kişilik, ilgi, yetenek gibi değişkenlerin yeterince dikkate alınıp alınmadığı sorusunu ortaya çıkarmaktadır (Yazıcı, 2009). Bu mesleği seçenlerin, hizmet getirecekleri kişilere karşı, yeterli bir duyarlılığa sahip olmaları beklenir. Bu duyarlılık kişisel özelliklerle ilişkilidir. Öğretmenlik mesleğini seçen kişilerin duyarlılık düzeyleri kendi ruh sağlıklarını da önemli ölçüde etkiler. Çünkü meslek, sadece ekonomik gereksinimlerin karşılanması için değil, aynı zamanda psiko-sosyal gelişim ve doyum sağlamak için de sürdürülen bir uğraştır. Mesleki doyum sağlayamayan bireylerde tükenmişlik sendromu ve stres tepkileri gözlenir (Yazıcı, 2009).

Öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih etme nedenlerini araştıran çalışmalar sınırlı sayıdadır. Üstelik bu konuda yapılan çalışmalar olsa da her yıl eğitim fakültelerine kayıt yaptıran öğrencilerin öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde etkili olan faktörlerin belirlenmesi, yıllar içerisinde mesleği tercih etmelerinde değişim olup olmadığını göstermesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu bakış açısıyla, bu çalışmanın amacı, eğitim fakültelerinin birinci sınıfında öğrenim gören öğrencilerin öğretmenlik mesleğini seçme nedenlerini belirlemektir. Çalışmada ayrıca öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde etkili olan faktörlerin cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada, halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemek amaçlanmıştır. Bu nedenle araştırma, öğretmen adaylarının meslek seçme nedenlerini incelemeyi amaçladığından, tarama türünde (Karasar, 1999) bir çalışmadır.

Çalışma Grubu

2009 yılında yapılan Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS) sonuçlarına göre dört farklı üniversitenin eğitim fakültelerine kayıt yaptıran ve 2009–2010 akademik yılında birinci sınıfta öğrenim görmeye başlayan 855 öğretmen adayı araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Çalışmaya 509 kız (%59.5), 346 erkek (%40.5) öğretmen adayı katılmıştır.

Çalışma grubunda yer alan öğretmen adaylarının cinsiyetleri, mezun oldukları lise türü, öğrenim gördükleri bölümler, anne ve baba öğrenim durumları Tablo 1' de belirtilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini seçme nedenlerini belirlemek için Övet (2006) tarafından geliştirilen ve 20 sorudan oluşan 'Öğretmenlik Mesleğini Tercih Etme Nedenleri Ölçeği' kullanılmıştır. Bilinç, güvence, ideal ve etkilenme olmak üzere dört faktörden oluşan ölçeğin güvenirliği .86 olarak belirtilmiştir (Övet, 2006). Bu çalışmada da ölçeğin güvenirliği bilinç faktörü için .88, güvence faktörü için .76, ideal faktörü için .66, etkilenme faktörü için .74 toplamda ise .88 olarak bulunmuştur. Veri toplama aracında yer alan ifadelerin puanlandırılmasında 'tamamen katılıyorum' (5), 'katılıyorum' (4), 'kararsızım' (3), 'katılmıyorum' (2) ve 'hiç katılmıyorum' (1) olarak hesaplanmıştır. Olumsuz ifade içeren sorular analiz öncesinde ters kodlanmıştır.

Tablo 1. Çalışmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Cinsiyetleri, Mezun Oldukları Lise, Öğrenim Gördükleri Bölümler, Anne ve Baba Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı

Demografik Özellikler		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kız	509	%59.5
	Erkek	346	%40.5
Lise Türü	Anadolu Lisesi	193	%22.6
	Genel Lise	351	%41.1
	Anadolu Öğretmen Lisesi	92	%10.8
	Yabancı Dil Ağırlıklı Lise	182	%21.3
	Diğer	37	%4.3
	Öğrenim Gördükleri Bölüm	Sınıf Öğretmenliği	371
	Fen Bilgisi Öğretmenliği	114	%13.3
	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	163	%19.1
	Okul Öncesi Öğretmenliği	57	%6.7
	İngilizce Öğretmenliği	58	%6.8
	Türkçe Öğretmenliği	92	%10.8
Anne Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	120	%14.0
	Okuryazar	50	%5.0
	İlkokul mezunu	494	%57.8
	Ortaokul mezunu	75	%8.8
	Lise mezunu	90	%10.5
	Üniversite mezunu	23	%2.7
	Lisansüstü mezunu	1	%0.1
Baba Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	27	%3.2
	Okuryazar	28	%3.3
	İlkokul mezunu	343	%40.1
	Ortaokul mezunu	130	%15.2
	Lise mezunu	167	%19.5
	Üniversite mezunu	144	%16.8
	Lisansüstü mezunu	3	%0.4

Araştırma Süreci

2009–2010 akademik yılı başında, ders döneminin ilk haftası içinde 30 dakikalık tek oturumda uygulanmıştır. Dört farklı üniversitede yapılan veri toplama işlemi, araştırmacılar tarafından yürütülmüştür. Verilerin ilk hafta içinde toplanmasının amacı, öğretmenlik mesleğine yönelik eğitim almak üzere üniversiteye yeni kayıt yaptıran öğrencilerin, mümkün olduğunca derslerden etkilenmeden araştırmada kullanılan görüşlerinin elde edilebilmesidir.

Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel analizi ‘Statistical Package for Social Sciences’ (SPSS 15.0) yazılımı kullanılarak yapılmıştır. Çalışma grubunda yer alan öğretmen adaylarının cinsiyetleri, anne ve baba öğrenim durumları, mezun oldukları lise türü ve kayıtlı oldukları bölümlere göre dağılımları değerlendirilirken frekans ve yüzde hesapları yapılmıştır. Ayrıca, öğretmen adaylarının ölçekte yer alan ifadelere verdikleri yanıtlar ise frekans ve yüzde hesapları kullanılarak çözümlenmiştir. Elde edilen sonuçların yorumlanmasını kolaylaştırmak için ‘tamamen katılıyorum’ ve ‘katılıyorum’ kategorilerine

ait sonuçlar ve ‘katılmıyorum’ ve ‘hiç katılmıyorum’ kategorilerine ait sonuçlar toplanarak raporlanmıştır.

Öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde etkili olan faktörler arasında ilişki olup olmadığı ise *t* testi ile belirlenmiştir. Yapılan istatistiksel analizler için anlamlılık düzeyi (*p*) .05 olarak belirlenmiştir. İki değişken arasındaki farklılığın sadece istatistiksel değil pratikte de anlamlı olup olmadığını incelenmesi amacıyla etki büyüklüğü de hesaplanmıştır. Etki büyüklüğü hesaplamalarında *t* testi için η^2 (Kotrlık & Williams, 2003) kullanılmıştır.

BULGULAR

Veri toplama aracının uygulanması sonucunda öğretmen adaylarının ölçek maddelerine verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2’de de görüldüğü gibi ankette öğretmen adaylarının en yüksek olumlu görüş bildirdikleri ifade, ‘öğretmenliği bilinçli seçim’ olmuştur. Adayların %67.6’sı bu ifadeye katıldıklarını belirtmişlerdir. Diğer yandan öğretmen adaylarının %62.1’i öğretmenliği ‘toplumsal ilerlemeye ve kalkınmaya katkıda bulunmak için’ seçtiğini, %61.7’si ‘eğitime katkıda bulunabileceğini düşündüğü için’ seçtiğini belirtmiştir. Bu bulguların yanı sıra dikkat çeken bir diğer bulgu ise ‘üniversite sınavında diğer bölümlere puanım yetmediği için seçim’ ifadesi olmuştur. Öğretmen adaylarının %59.5’i bu ifadeye katıldıklarını belirtmişlerdir. Benzer bir sonuçta ‘yapabileceğim en uygun meslek olduğu için seçim’ ifadesinde gerçekleşmiştir. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının %47.3’ü, bu ifadeye katıldıklarını belirtmişlerdir.

Dikkat çekici bir diğer sonuç ise ‘ailemde birisi öğretmen olduğu için seçim’ ifadesidir. Bu ifadeye öğretmen adaylarının %85.1’i katılmadıklarını, %6.8’i kararsız olduklarını ve sadece %8.2’si bu ifadeye katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu ifadeyle ilişkili olarak ‘yakın çevremden birisi öğretmen olduğu için seçim’ ifadesine öğretmen adaylarının %77.9’u olumsuz yanıt vermiştir.

Elde edilen bu bulguların yanı sıra öğretmen adaylarının %54.6’sı ‘kutsal bir meslek olduğu için’, %53.4’ü ‘bu mesleğin gerektirdiği yeteneklere sahip olduğunu düşündüğü için’, %47.3’ü ‘yapabileceği en uygun meslek olduğu için’, %46.9’u ‘çocukları çok sevdiği için’ ve %46.9’u idealindeki meslek olduğu için seçtiğini ifade etmiştir.

Öğretmen Adaylarının Cinsiyete Göre Öğretmenlik Mesleğini Tercih Etmelerinde Etkili Olan Faktörler

Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyete göre öğretmenlik mesleğini tercih etme durumları Tablo 3’te verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre öğretmenlik mesleğini tercih etme durumları karşılaştırıldığında bilinç ($t = 3.12, p < .05, \eta^2 = .01$) faktöründe kız ve erkek öğretmen adayları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunduğu görülmüştür. Bu sonuca göre, kız öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini daha bilinçli seçtikleri söylenebilir. Kız ve erkek öğretmen adaylarının yanıtları güvence faktörüne göre incelendiğinde ise yine kız öğretmen adayları lehine olmak üzere ($t = 2.67, p < .05, \eta^2 = .01$) gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunduğu, ancak etki büyüklüğünün oldukça küçük olduğu görülmektedir. Diğer iki faktörde olduğu gibi ideal faktöründe de ($t = 3.01, p < .05, \eta^2 = .01$) gruplar arasında anlamlı fark bulunurken; etkilenme ($t = -0.68, p < .05, \eta^2 = .00$) faktöründe gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bilinç, güvence

ve ideal faktörlerinde istatistiksel bakımdan anlamlı farklılık bulunmasına rağmen etki büyüklükleri hesaplandığında söz konusu farklılığın küçük olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Çalışmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Anket Maddelerine Verdikleri Yanıtların Dağılımı

Faktörler	Öğretmenliği;	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum	
		f	%	f	%	f	%
İdeal	İdealimdeki meslek olduğu için seçtim.	185	21.6	269	31.5	401	46.9
İdeal	Üniversite sınavında diğer bölümlere puanım yetmediği için seçtim.	203	23.8	143	16.7	509	59.5
Bilinç	Yapabileceğim en uygun meslek olduğu için seçtim.	224	26.2	227	26.5	404	47.3
Bilinç	Bana mutluluk vereceğine inandığım için seçtim.	187	21.8	241	28.2	427	49.9
Güvence	İş güvencesi olduğu için seçtim.	262	30.7	261	30.5	332	39.0
Bilinç	Kendimi geliştirebileceğim bir meslek olduğu için seçtim.	289	33.8	245	28.7	321	37.6
Etkilenme	Yakın çevremden birisi öğretmen olduğu için seçtim.	666	77.9	95	11.1	94	10.9
Bilinç	Bilinçli olarak seçtim.	77	9.0	200	23.4	578	67.6
Bilinç	Toplumsal ilerlemeye ve kalkınmaya katkıda bulunmak için seçtim.	106	12.4	218	25.5	531	62.1
Güvence	Mezun olunca işimin hemen hazır olmasından dolayı seçtim.	335	39.1	252	29.5	268	31.4
Bilinç	Herkes tarafından yapılabilecek bir meslek olduğuna inandığım için seçtim.	565	66.1	168	19.6	122	14.2
Etkilenme	Ailemden birisi öğretmen olduğundan dolayı seçtim.	727	85.1	58	6.8	70	8.2
Bilinç	Kişisel amaçlarımı gerçekleştirebileceğim bir meslek olduğu için seçtim.	272	31.8	233	27.3	350	40.9
Güvence	Sosyal güvence sağladığı için seçtim.	244	28.5	271	31.7	340	39.8
Bilinç	Eğitime katkıda bulunabileceğimi düşündüğüm için seçtim.	126	14.8	202	23.6	527	61.7
Bilinç	Kutsal bir meslek olduğuna inandığım için seçtim.	176	20.6	212	24.8	467	54.6
Bilinç	Bu mesleğin gerektirdiği yeteneklere sahip olduğumu düşündüğüm için seçtim.	152	17.8	247	28.9	456	53.4
Bilinç	Sosyal yönü güçlü bir meslek olduğu için seçtim.	165	19.3	250	29.2	440	51.4
Bilinç	Çocukları çok sevdiğim için seçtim.	215	25.1	239	28.0	401	46.9
Bilinç	Eğitim sistemimizin öğretmene ihtiyacı olduğunu düşündüğüm için seçtim.	305	35.7	223	26.1	327	38.2

Tablo 3. *Çalışmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Cinsiyetlerine Göre Öğretmenlik Mesleğini Seçmelerinde Etkili Olan Faktörlerin Karşılaştırılması*

Faktörler	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Bilinç	Kız	509	3.48	.88	3.12	.002
	Erkek	346	3.29	.82		
Güvence	Kız	509	3.18	1.13	2.67	.008
	Erkek	346	2.97	1.08		
İdeal	Kız	509	3.68	1.25	3.01	.002
	Erkek	346	3.42	1.14		
Etkilenme	Kız	509	1.65	1.03	-.68	.497
	Erkek	346	1.70	1.03		

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde etkili olan faktörlerin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih etme nedenlerini belirlemek amacıyla Övet (2006) tarafından geliştirilen dört faktörden (bilinç, güvence, ideal ve etkilenme) oluşan ölçek kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler incelendiğinde, çalışma grubunda bulunan öğretmen adaylarının %41'inin genel lise, %22.6'sının Anadolu lisesi, %21.3'ünün yabancı dil ağırlıklı lise ve %11'inin ise Anadolu öğretmen lisesi mezunu olduğu görülmektedir. Genel lise mezunlarının çokluğu ve özellikle eğitim fakültelerine yönelik öğrenci yetiştirmeyi amaçlayan Anadolu öğretmen lisesi mezunlarının azlığı ise dikkat çekicidir. Öğretmen adaylarının anne öğrenim düzeyleri incelendiğinde ise öğrenim düzeyinin oldukça düşük olduğu (%14'ü okuryazar değil, %63'ü okuryazar ya da ilkökul mezunu) görülmektedir. Övet'in (2006) yapmış olduğu çalışmada da anne öğrenim düzeyi incelendiğinde benzer bir durum (%54.6'sı ilkökul mezunu, %6.1'i okuryazar, %3.4'ü okuryazar değil) gözlenmiştir. Baba öğrenim düzeyi incelendiğinde ise %40.1'inin ilkökul mezunu olduğu, %3.3'ünün okuryazar olduğu, %3.2'sinin ise okuryazar olmadığı gözlenmiştir.

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini seçme nedenlerini belirlemek amacıyla uygulanan ölçekte verilen yanıtların bir kısmı oldukça dikkat çekicidir. Örneğin, öğretmen adaylarının %67.6'sı öğretmenliği bilinçli seçtiğini ifade etmiştir. Aslında örneklem grubunun %59.5'inin kız öğrencilerden oluştuğu ve yapılan t-testi sonuçlarında kız ve erkek öğretmen adayları arasında bilinç faktöründe anlamlı farklılık bulunduğu için bu sonuç çok da şaşırtıcı değildir. Bir diğer ifade de benzer bir durum söz konusudur. Öğretmen adaylarının %46.9'u öğretmenliği idealindeki meslek olduğu için seçtiğini belirtmiştir. İdeal faktöründe de kız ve erkek öğretmen adayları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık çıkması bu ifadeye katılan öğretmen adaylarının sayısının da yüksek olmasını açıklayabilir. Bunun yanı sıra öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğu öğretmenliği 'toplumsal ilerlemeye ve kalkınmaya katkıda bulunmak için', 'eğitime katkıda bulunabileceğini düşündüğü için', 'kutsal bir meslek olduğu için', 'bu mesleğin gerektirdiği özelliklere sahip olduğunu düşündüğü için', 'yapabileceği en uygun meslek olduğu için', 'çocukları sevdiği için', 'idealindeki meslek olduğu için' seçtiklerini ifade etmiştir. öğretmen adaylarının mesleki tercihlerinde etkili olan faktörleri yansıtan bu yanıtları, daha önce yapılan araştırmalarla (Brown, 1992; Eskicumalı, 2002; Merter, 1996; Okçabol &

Gök, 1998; Övet, 2006; Serow, Eaker & Ciechalski, 1992; Toppin & Levine, 1992; Yong, 1995) benzer özellikler taşımakta ve tutarlılık göstermektedir.

Öğrencilerin ölçme aracına verdikleri yanıtlar dört faktör üzerinden (bilinç, güvence, ideal, etkilenme) cinsiyete göre karşılaştırıldığında, kız öğrencilerin öğretmenlik mesleğini daha bilinçli tercih ettikleri; öğretmenlik mesleğini bir güvence olarak gördükleri ve erkek öğrencilere oranla mesleki tercih bakımından daha idealist oldukları sonucuna varılabilir. Ancak araştırmada gözlenen farklılıkların küçük etki değerlerine sahip oldukları dikkate alınır, öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak aralarında anlamlı fark bulunmuş olsa da bu farklılık küçük boyutta değerlendirilmelidir. Övet tarafından 2006 yılında yürütülen araştırmada, bilinç ve ideal faktörlerinde kız ve erkek öğretmen adayları arasında anlamlı bir farklılık gözlenirken; etkilenme ve güvence faktöründe ise fark bulunmamıştır.

Eğitim fakültelerinin birinci sınıfına kayıt yaptıran öğrencilerin mesleğe yönelik görüşlerinin ve öğretmenlik mesleğini neden seçtiklerinin bilinmesi, bir yandan eğitim fakültelerinde yürütülen öğretmen yetiştirme programlarına ışık tutması diğer yandan da aday öğretmenlerin mesleki tutumlarını göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Araştırma sonuçları, öğretmen adaylarının çoğunlukla üniversite giriş sınavlarından elde ettikleri puanlar doğrultusunda meslek seçimi yaptıklarını göstermektedir. Oysa öğretmenlik mesleği, bilinçli bir şekilde seçilmesi gereken, toplumsal sorumluluğun üst düzeyde taşındığı bir meslektir. Bu nedenle öncelikle yapılması gereken, üniversite adaylarının meslek seçiminde daha bilinçli olmalarını sağlayacak düzenlemelerdir. Bununla birlikte bir yandan da eğitim fakültelerinin öğrenci alımında, mesleğin gerektirdiği özelliklere sahip adayların seçilebilmesini sağlayacak önlemler alınması yönünde geliştirmeler yapılmalıdır. Ayrıca hâlen öğrenimlerini sürdürmekte olan öğretmen adaylarına dönük olarak, öğretmenlik mesleğinin kendine has özellikleri dikkate alınacak biçimde, öğretmen yetiştirme kurumlar, öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumlarını iyileştirme yönündeki çalışmalarına ağırlık vermelidir.

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Altıntaş, E. (1999). Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü birinci ve dördüncü sınıf öğrencileri ve ilkökul öğretmenlerinin ilkökul öğretmenliği mesleğini algılamaları arasındaki fark. 4. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri, Eskişehir.
- Bircan, İ. (2005). *Öğretmenlik mesleğinin geleceği ve istihdam sorunu*. Eğitim Fakültelerinde Yeniden Yapılandırmanın Sonuçları ve Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu, 22-24 Eylül 2005, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bilgen, N. (1998). Öğretmen ve Eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 137.
- Book, C. L., & Freeman D. J. (1986). Differences in entry characteristics of elementary and secondary teacher candidates. *Journal of Teacher Education*, 37 (2), 47-51.
- Boz, Y. & Boz, N. (2008). Kimya ve matematik öğretmen adaylarının öğretmen olma nedenleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 137-144.
- Brown, M.M. (1992). Caribbean first-year teachers' reasons for choosing teaching as a career. *Journal of Education for Teaching*, 2, 185-195.
- Büyükkaragöz, S. S., (1998). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Konya: Mikro Yayınları.

- Çağlar, A. (1991). Atatürk Eğitim Fakültesi'nde yapılan öğretmen uygulaması üzerine bir araştırma. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3.
- Çeliköz, N. (2004). Anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını etkileyen etmenler. *Milli Eğitim Dergisi*, 32, 136–145.
- Chivore, B.S.R. (1988). A review of factors that determine the attractiveness of teaching profession in Zimbabwe. *International Review of Education*, 34(1), 59–77.
- Erdem, A.R. & Şimşek, S. (2000). *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencilerinin öğretmenliği seçmelerinde etkili olan faktörler*. II. Ulusal Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu Bildirileri, Çanakkale.
- Erden, M. (1998). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul: Alkım Yayıncılık.
- Eskicumalı, A. (2002). *Eğitim, öğretim ve öğretmenlik mesleği*. (Ed. Y. Özden) Öğretmenlik Mesleğine Giriş. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Freidus, H. (1992). *Men in a woman's world: a study of male second career teachers in elementary schools*. The annual meeting of the American Educational Research Association'da sunulmuş bildiri, San Francisco, CA, U.S.
- Gürbüz, H. & Sülün, A. (2004). Türkiye'de biyoloji öğretmenleri ve biyoloji öğretmen adaylarının nitelikleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 161.
- Hesapçıoğlu, M. (1998). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Karasar, N. (1999). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kotrlik, J. W. & Williams, H. A. (2003). The incorporation of effect size in information technology, learning, and performance research. *Information Technology, Learning, and Performance Journal*, 21 (1), 1-7.
- Merter, F. (1996). Öğretmenlik mesleğinin geleceği ve statüsü: Eğitim fakültesi öğrencileri üzerine bir araştırma. *Yeni Türkiye Dergisi (Eğitim Özel Sayı)*, 2(7).
- Okçabol, R. (2004). *Türkiye'de öğretmen profili araştırması ve öğretmen yetiştirmede yeni arayışlar*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Övet, O. (2006). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde etkili olan faktörlerin belirlenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmen yeterlikleri ve mesleki gelişim. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 58.
- Serow, R. C., Eaker, D., & Ciechalski, J. (1992). Calling, service and legitimacy: Professional orientations and career commitment among prospective teachers. *Journal of Research and Development in Education*, 25(3), 136–141.
- Şişman, M. (1999). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Thom, D. J. (1992). Teacher trainees' attitudes toward the teaching career. *The Canadian School Executive*, November, 28-31.
- Toppin, R., ve Levine, L. (1992). "Stronger in their Presence." *Being and becoming a teacher of color*. The Annual Meeting of the American Educational Research Association da sunulmuş bildiri, San Francisco, CA, U.S.

- Ubuz, B. & Sarı, S. (2008). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğini seçme nedenleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 113–119.
- Yazıcı, H. (2009). Öğretmenlik mesleği, motivasyon kaynakları ve temel tutumlar: Kuramsal bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1), 33–46.
- Yong, B. C. (1995). Teacher trainees' motives for entering into a teacher career in Brunei Darussalam. *Teaching and Teacher Education*, 11, 275–280.